

Lucyna Spyrka

Halina Janaszek-Ivaničková (ur.
12.12.1931, zm. 12.06.2016)

Przekłady Literatur Słowiańskich 7/1, 5-8

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Halina Janaszek-Ivaničková (ur. 12.12.1931, zm. 12.06.2016)

Kiedy odchodzi człowiek, tym, którzy pozostają, towarzyszy uczucie smutku i żalu. Z odejściem każdego człowieka wiąże się poczucie końca: końca jakiegoś czasu, jakiejś rzeczywistości. Już nic więcej się nie wydarzy, pozostaną niewykonane gesty, niewypowiedziane słowa, niezrealizowane plany.

Halina Janaszek-Ivaničková urodziła się 12 grudnia 1931 roku w Warszawie. Jako dziecko boleśnie doświadczyła okrucieństwa wojny i śmierci: jej ojciec, żołnierz Armii Krajowej, pułkownik Wacław

Piotr Janaszek, walczył w Powstaniu Warszawskim i zginął rozstrzelany przez Niemców. Po upadku powstania Halina, której matka wyemigrowała do Kanady, została wywieziona na Śląsk, przebywała w domu dziecka, a następnie w internacie przy gimnazjum państwowym w Bytomiu. W 1947 roku opieką otoczyli ją przyjaciel ojca z konspiracji, gen. Jan Mazurkiewicz, oraz jego żona Maria, a gdy oboje zostali aresztowani za działalność w AK, opiekę przejęła dr Jadwiga Zdąnowa, dyrektorka gimnazjum, do którego Halina Janaszek uczęszczała. Te dramatyczne wydarzenia u progu dorosłości, jak się wydaje, zaważyły na dalszych losach przyszłej uczonej. Jak powiada filozof, „Raz zdobytej wiedzy o tym, że śmierci nie da się uniknąć, nigdy nie będzie można utracić — można jedynie nie myśleć o niej, gdy uwagę skupiają inne sprawy”¹. Halina Janaszek zdała w 1951 roku maturę i podjęła studia slawistyczne na Uniwersytecie Warszawskim, specjalizując się w zakresie bohemistyki. Studia ukończyła w 1956 roku — uzyskała

---

¹ Z. Bauman: *Śmierć i nieśmiertelność. O wielości strategii życia*. Tłum. N. Leśniewski. Warszawa 1998, s. 8.

dyplom magistra filologii słowiańskiej, broniąc pracy na temat powieści Karola Čapka. Już kończąc studia, była w Bratysławie, dokąd wyjechała z pierwszym mężem, Kolomanem Ivaničką.

Kontakty, jakie nawiązała w środowisku bratysławskich slawistów, ułatwiły młodej magister bohemistyki objęcie stanowiska lektora języka polskiego na Uniwersytecie Komeńskiego, gdzie pracowała aż do 1974 roku. W tym czasie istotnie przyczyniła się do założenia, a następnie rozwoju bratysławskiej polonistyki: opracowała program studiów, przygotowała skrypty, prowadziła wykłady i seminaria. Propagowała literaturę i kulturę polską w słowackich periodykach. Prowadziła również prace naukowe: podjęła badania nad twórczością Stefana Žeromskiego, jak sama wspominała — nie tylko dlatego, że fascynowało ją jego pisarstwo, lecz także w związku z tym, że w Bratysławie miała dostęp do wydania jego dzieł zebranych. W 1967 roku w Instytucie Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk obroniła napisaną pod kierunkiem prof. Stefana Žółkiewskiego pracę *Problem inteligenta w twórczości Stefana Žeromskiego*, uzyskując stopień doktora, by — jak przyznała w rozmowie z Jozefem Hviščem — wzmocnić pozycję polonistki na bratysławskiej uczelni². W 1973 roku przedstawiła tamtejszej Radzie Naukowej rozprawę habilitacyjną *Dwa modele inteligenta w polskiej prozie na przełomie XIX i XX wieku*, dzięki czemu uzyskała słowacki tytuł docenta, nostryfikowany później w Polsce na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego jako tytuł doktora habilitowanego. Mimo dobrze rozwijającej się kariery naukowej na Słowacji, w 1974 roku Halina Janaszek-Ivaničková zdecydowała się powrócić do Polski. W ciągu 18 lat pracy na Uniwersytecie Komeńskiego wykształciła liczne grono slawistów polonistów, jej uczniami byli m.in. prof. Marta Pančíková i Jozef Hvišč, a także pierwszy ambasador Republiki Słowackiej w Polsce dr Marián Servátka. W sferze naukowej zwieńczeniem tego okresu w działalności Haliny Janaszek-Ivaničkovéj stała się, wydana już w Polsce, książka o Ľudovicie Štúrze *Kochanek Slawy* (1978), bodaj najważniejsza publikacja w jej dorobku słowacystycznym, choć dla wielu Słowaków do dziś kontrowersyjna w ujęciu postaci głównego bohatera.

Powrót do Warszawy rozpoczął nowy etap w karierze Haliny Janaszek-Ivaničkovéj, która podjęła pracę w Zakładzie Słowianoznawstwa, a od 1978 roku w Instytucie Słowianoznawstwa Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, najpierw na stanowisku docenta, a później profesora nadzwyczajnego. Praca w PAN pozwoliła Uczoney rozwinąć szerokie kontakty międzynarodowe, które zaowocowały podjęciem badań już nie tylko polonistycznych, słowacystycznych czy polsko-słowackich, lecz także w zakresie szerszej pojmowanej problematyki porównawczej, którą zainteresowała się, jeszcze pracując w Bratysławie, w klimacie toczonych tam dyskusji nad kształtującą się w tym samym czasie

---

² J. Hvišč: *Prof. dr hab. Halina Janaszek-Ivaničková*. W: *Kontakty XIII*. Red. M. Pančíková. Bratislava 2015, s. 65.

koncepcją komparatystyki Dionýza Ďurišina. Badaczka już od 1967 roku była członkiem International Comparative Literature Association (ICLA), w związku z czym brała udział w międzynarodowych konferencjach, organizowanych przez stowarzyszenie co trzy lata w różnych krajach świata. Owocem tych wyjazdów i rozwijanych zainteresowań była wydana w 1980 roku monografia teoretyczna *O współczesnej komparatystyce literackiej*. Książka ta spotkała się ze sporym zainteresowaniem w środowisku specjalistów i wraz z późniejszymi publikacjami, w tym przede wszystkim z *Antologią zagranicznej komparatystyki literackiej*, która ukazała się w 1997 roku, wyznaczyła miejsce Haliny Janaszek-Ivaničkovéj w kręgu literaturoznawców komparatystów nie tylko w Polsce, lecz także na arenie międzynarodowej. W uznaniu jej dorobku decyzją Rady Państwa w Warszawie w 1983 roku nadano jej tytuł naukowy profesora nauk humanistycznych. Aktywność Badaczki nie ograniczyła się jednak wyłącznie do pracy czysto naukowej. W latach 80. minionego wieku pełniła różne funkcje kierownicze w Instytucie Słowianoznawstwa PAN, w redakcjach slawistycznych periodyków naukowych: „Pamiętnika Słowiańskiego” i „Biuletynu Slawistycznego”. W latach 1986—1990 wchodziła w skład komitetu redakcyjnego „Pamiętnika Literackiego”. Od roku 1987 do 1989 była członkiem Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej PAN. Wśród licznych przedsięwzięć na początku lat 90., po zmianie ustroju, w nowych, demokratycznych warunkach podjęła nawet próbę prowadzenia działalności politycznej, lecz bez powodzenia. Wycofawszy się z aktywności partyjno-politycznej, powróciła do dydaktyki uniwersyteckiej, podejmując w 1992 roku pracę na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. W tym samym roku została mianowana przez ministra edukacji narodowej profesorem zwyczajnym. Na Śląsku sfinalizowała prace nad przewodnikiem encyklopedycznym *Literatury zachodniosłowiańskie czasu przełomów 1890—1990*, którego dwa tomy ukazały się w latach 1994 i 1999. Kontynuowała również prowadzone wcześniej badania komparatystyczne, zwracając się ku niezwykle aktualnej wówczas problematyce postmodernizmu. W 1998 roku wygrała konkurs japońskiego Ministerstwa Edukacji na pracę o postmodernizmie i została zaproszona na półroczny pobyt do Slavic Research Center na Hokkaido University w Sapporo. Przebywała tam jako *fellow visiting professor* od połowy czerwca do połowy grudnia 1998 roku. Po powrocie równoległe z pracą na Uniwersytecie Śląskim w latach 1999—2001 prowadziła w Instytucie Filologii Zachodnio- i Południowosłowiańskiej Uniwersytetu Warszawskiego wykłady z postmodernizmu i seminaria magisterskie z literatury czeskiej. Nieustannie aktywna, pełna energii i pomysłów, organizowała konferencje, publikowała, opracowywała i prowadziła projekty badawcze we współpracy z ośrodkami w kraju i za granicą, była członkiem zagranicznych organizacji i stowarzyszeń naukowych slawistycznych i komparatystycznych. Moment przejścia na emeryturę w 2001 roku nie oznaczał, bynajmniej, końca aktywności zawodowej Haliny Janaszek-Ivaničkovéj. W tym czasie związała się z Mazowiecką Wyższą Szkołą Humanistyczno-Pedagogiczną w Łowiczu, gdzie

w latach 2003—2011 kierowała Katedrą Literatury Polskiej. W latach 2003—2008 była przewodniczącą Komisji Badań Porównawczych Międzynarodowego Komitetu Sławistów. Kierowała projektem badań nad literaturami słowiańskimi po zmianach ustrojowych, którego efektem była wydana w 2005 roku czterotomowa publikacja zbiorowa *Literatury słowiańskie po roku 1989 w dialogu z Europą i światem. Nowe zjawiska, tendencje, perspektywy*, w ramach której Badaczka zredagowała pierwszy z tomów pod tytułem *Transformacja*. Nie porzucając komparatystyki, przygotowała również międzynarodową konferencję, a następnie publikację referatów w książce *The horizons of contemporary Slavic comparative literature studies* (2007), będącej przypomnieniem dorobku Dionýza Durišina. Pełna pasji naukowej, Halina Janaszek-Ivaničková nie zaprzestała swojej aktywności praktycznie aż do ostatnich dni. Uczestniczyła w konferencjach, pisała artykuły i recenzje, utrzymywała kontakty z dawnymi współpracownikami, a wciąż była otwarta na nowe kontakty i gotowa do podejmowania nowych wyzwań. Przygotowywała kolejne publikacje, planowała wydanie wspomnień z dzieciństwa...

Jak powiada filozof, „Takie życie — życie niepomne śmierci, życie przeżywane jako sensowne i warte życia, życie ożywiane jakimiś celami, a nie miażdżone i obezwładniane bezcelowością — jest wielkim ludzkim osiągnięciem”³.

Halina Janaszek-Ivaničková zmarła 12 czerwca 2016 roku. Cześć Jej pamięci!

---

³ Z. Bauman: *Śmierć i nieśmiertelność...*, s. 13.